

TÜRKİYE'DE TELEVİZYON DİZİLERİNDE HEKİM İMAJI

Hande UZ*, L. Doğan TILIÇ**

Özet: Bu çalışmada, 2006-2015 yıllarında, Türkiye'deki televizyon kanallarında yayınlanmış olan doktor ve hastane temalı dizilerde hekimlerin nasıl temsil edildiği ve hastane ortamındaki diğer kişiler ile olan ilişkileri analiz edilmiştir. Hastane ve doktorları konu alan, bir ölçüde benzer Batılı dizilerin taklidi olmakla beraber yerel özellikleri de içeren üç televizyon dizisinden otuz bölüm seçilmiş ve toplamda kırk beş saatlik izleme gerçekleştirilmiştir. Bu izleme sırasında doktorların birbirleriyle, asistanlarıyla, hastalarla, hasta yakınları ve hastanenin diğer çalışanları ile olan ilişki ve iletişimlerine odaklanılmış, kimi sahneler tekrar tekrar izlenerek, metinsel ve görsel içerik "içerik analizi" yöntemiyle irdelenmiş ve ne türden hekim imajlarının kurulup yeniden üretildiği saptanmaya çalışılmıştır. Dizilerdeki temel karakterlere ve onlar arasındaki ilişkilere odaklanılarak; "erkek hekim", "idealist hekim" ve "tüccar hekim" olmak üzere üç kategoride topladığımız hekim imajının baskın olduğu saptanmıştır. Her üç dizide de, toplumsal değerler ve hekimliğe dair etik ilkeler açısından "olan" ve "olması gereken" hekim tipolojilerinin varlığı gözlenmiş; olması gereken (iyi insan /idealist hekim) mevcut sağlık sistemi içinde hep edilgen ve geri planda kalırken, "olan"ın (erkek ve tüccar) ise ön planda ve "kazanana" konumunda olduğu görülmüştür.

Anahtar sözcükler: içerik analizi, imaj, hekim, Türk, hastane/doktor televizyon dizileri

The Medical Doctor Image in the Television Series in Turkey

Abstract: In this study, doctor and hospital dramas broadcasted in Turkish TV channels in the 2006-2015 period are analyzed in how the medical doctors and their relations to others in the hospitals are represented. Thirty episodes of three hospital and doctor themed TV series, being partially copies of Western series but still carrying local characteristics, were selected and an observation of forty five hours was realized. While watching, it was concentrated on the interaction and communication among doctors, doctors' relations to assistants, patients, patients' relatives and other employees in the hospital. Some scenes were repetitively reviewed and textual and visual analysis, "content analysis", was employed as method. An attempt was made to identify what kind of doctor images are produced and reproduced. Concentrating on the main characters and their interrelations, three categories; "Male doctor", "Idealist doctor" and "Entrepreneur/Trader doctor" were identified as dominant doctor images. In each of these three series, "what is" and "what ought to be" doctor images were observed in relation to social values and medical ethics. The "what ought to be" (good/idealist doctor) was seen to be remaining always passive and in the background of the existing health system, while the "what is" doctor (male and entrepreneur/trader) turned out to be in the front-light and winning position.

Key words: content analysis, image, medical doctor, Turk, Turkish hospital/doctor TV dramas

Giriş

İletişim araştırmacılarının televizyonlardaki hastane ve hekim temalı dizilere ve bu dizilerde hekimlerin nasıl yansıtıldığına, bu yansıtma biçiminin toplumdaki hekim algısını nasıl etkilediğine dair ilgileri oldukça eskidir. Bu diziler, 1950'lerde Batı'da ilk ortaya çıktığı günlerden beri içerik analizlerinin konusu olmuştur. Hastane/doktor temalı ilk televizyon dizilerine dair içerik analizleri, başlangıçta hekim imajının ağırlıklı olarak "pozitif" olduğunu ortaya koyarken, daha sonraki dizilerde bu pozitif imajın bozulmaya başladığı gözlenmiştir. 1990'lar sonrasındaki televizyon dizilerinde, hekimler, fiziksel görünüşleri ve insan ilişkilerinde "pozitif"

yansıtılırken, sahip oldukları güç ve iktidarı kullanımları ve karakter özellikleri açısından "negatif" resmedilmeye başlanmışlardır. Bu dönemde, teşhis ve tedavide hatalar yapan, eş aldatma, kibir ve para hırsı gibi özellikleriyle öne çıkan hekimler de görülmeye başlamıştır (Cho, 2011).

Chory-Assad ve Tambroni'nin, içerik analizi yöntemiyle televizyonlardaki hekim imajı açısından 90'ların başı ile sonunu karşılaştırmasını da içeren "Televizyon doktorları" makalesi de, 1999'daki hekim imajının 1992'ye göre "daha az pozitif" olduğunu göstermektedir (Chory-Assad, 2001).

*Arş. Gör., Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi

**Prof. Dr., Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi

Jason Jacobs, ABD ve Birleşik Krallık'ta hastane ve doktor temalı televizyon dramalarının üretiminde üç tarihsel döneme işaret eder. 50'lerin ortalarından 60'ların ortalarına kadarki birinci dönem; hekimlerin daha çok asıl karar verici, lider özellikli ve ideal kişiler olarak sunulduğu "paternalist" "otoriter" dönem olarak adlandırılır. Bu dönemin dramalarının tümünde (Medic – ABD, 1954-55 / Emergency Ward 10 – BK, 1957-67 / Dr. Kildare – ABD, 1961-66) bilgi kaynağı, bilge, sonuna kadar güvenilir ve modern tıp biliminin sağalttığı bir dünyanın garantisi olarak resmedilirler (Jacobs, 2003).

60'ların sonundan itibaren ve 70'lerde toplumsal kaygıların insan vücudu üzerinden de sergilendiği bir "geçiş ve çatışma" dönemi olarak görülür. 1972'den 1983'e kadar CBS tarafından gösterilen Amerikan askeri doktorları ile ilgili M*A*S*H dizisi, bu geçiş döneminin en tipik TV dizisidir. Burada doğrudan sağlık meselelerinin ötesine geçilerek, varoluşsal konulara girildiği, Amerikan toplumunun merkezinde yer alan "hastalıklara" değinilmeye başlandığını görüyoruz. Yine ABD yapımı St Elsewhere (NBC 1982-88) ve Britanya yapımı Casualty (BBC 1986 -) bu geçiş döneminin başlıca yapıtlarıdır.

Jacobs'un "apokaliptik" dediği son dönem ise 1990'ların ortasında dizilerdeki radikal değişimle başlıyor. Cardiac Arrest (BBC 1994-96), ER (NBC 1994-) dönemin en önemli dizileri. Bu dönemde, ağır hastalıklar, korkunç kazalar, yakın çekimlerle de gösterilerek, dünün tıbbın gelişimini vurgulayan, umudu besleyen dramalarının yerini daha çok çaresizliği aldığı bir dönem olarak öne çıkıyor. Bu apokaliptik dönemde; sağlık sistemlerinin finansal öncelikleri, tükenmiş ve yozlaşmış doktor tipleri, hastalık hallerinin yoksulluk gibi toplumsal sorunlarla ilişkisi ve erkek hekimler yanında daha çok kadın hekimlerin de görünürlüğüne tanık oluyoruz.

Son dönem dizilerinin Batı'daki en önemlilerinden biri olan Dr. House'da ise (House, M. D. – Fox 2004-2012), ana karakter olan Dr. Gregory House, günümüzün yüksek teknoloji tıp ve hastane ortamında ilk televizyon dramalarındaki geleneksel hekim imajı olan "kahraman doktor" olarak görünüyor. Sürekli en karmaşık vakalara doğru tanı koyuyor ve başarıyla tedavi ediyor. Zaman zaman hata yapsa da, o hatadan hep dönülüyor ve sonuç başarı oluyor (Strauman, 2011). O'Callaghan, Time dergisinde Dr. House karakterini şöyle tanımlıyor; "hastalarının yakasını bırakmaz, aşığılar, fırçalar. Meslektaşlarını ve patronunu kasten kandırır, hastane kurallarını ve yasaları işine geldiği gibi uygular." Onu "kahraman

doktor" yapan da böyle bir karakterin tanı ve tedavisinde hep başarılı olmasıdır (O'Callaghan, 2010).

Son dönem Batılı hastane/doktor TV dizilerinde görülen bir başka özellik de; kadın hekim karakterlerinin sıklıkla görünür olmaları, yalnızca "erkek işi" gibi görülen adli tıp alanında da kadın hekimlerin başat karakterler olarak öne çıkmaları, böylece gerçek hayatta bu alana girmekten çekinebilecek kadınlar için rol modeli olabilmeleridir (Ridgman, 2012).

Hastane/doktor televizyon dizilerinin doğduğu ABD ve Avrupa'da izlediği gelişim ve değişim seyrine böylece baktıktan sonra, bu dizilerin uzak Doğu'daki macerasını 2003-2007 yılları arasında televizyon dizisine dönüştürülen Japon romanı Shiroy Kyotou (Büyük Beyaz Kule) üzerinden izleyebiliriz. 2003'te Japonya, 2006'da Tayvan, 2007'de de Güney Kore'de televizyona uyarlanan bu hastane/doktor dizisinde, bir yanda "iyi doktor-kötü doktor" ikilemi sergilenirken, öte yanda da izleyiciler yüksek teknoloji hastane ortamları, katı disiplinli sağlık profesyonelleri karşısında saygıyla karışık bir korku duygusuna kapılmaktadırlar. Ağırlıklı olarak erkek hekimlerin sergilediği ilgisizlik ve kibir de, sağlık sisteminin çirkin yüzü olarak sergilenmektedir (Khin, 2011).

Türk televizyonlarında hastane/doktor dizileri ise yakın döneme ait bir olgudur. Ancak, Batı'da popüler olan dizilerden esinlenen ve bir ölçüde onları taklit eden bu dizilerde, Batılı örneklerde gözlenen kimi özellikler yok denecek kadar azdır. Batılı örneklerinde ve Doğulu Büyük Beyaz Kule'de gördüğümüz yüksek teknoloji, olağanüstü bilgisayar teknolojisinin ve otomasyonun kullanıldığı, kompleks bir organizasyon yapısının sergilendiği hastane ortamlarını yerli dizilerde göremiyoruz.

Yerli televizyon dizileri, bu makalede irdelenen üç örnekte de (Doktorlar, Acil Aşk Aranıyor, Hayat Yolunda) açıkça görüldüğü gibi, hastaneyi büyük ölçüde özel hastanelerin oteli andıran hasta odalarıyla temsil ediyorlar.

Bu temsilin, medya sahiplik yapısı ve o yapının en az maliyetle en yüksek kârı elde etmeyi hedefleyen yaklaşımı ile de ilişkilendirilmesi mümkündür.

1980'ler, neoliberalizmin dünya genelinde yaygınlaşıp hâkim ideoloji haline gelmesine paralel olarak, medya sahiplik yapılarının dönüşümü açısından da bir milattır. 80'ler asıl işi gazetecilik olanların hâkim olduğu "geleneksel medya sahiplik yapısı"ndan asıl işi gazetecilikten başka her

şey olanların hâkim olduğu “yeni medya sahiplik yapısı”na geçiş yıllarıdır (Tılıç, 2009). Türkiye’de 1990’larda tamamlanan bu süreç, hem medya hem de sağlık sektöründe önemli sonuçlara yol açtı. Geçmişte halk için daha çok bir “hak” olarak tanımlanan haber de sağlık da alınıp satılan metalara dönüştü. Özelleştirme, neoliberal ekonomilerin tanrı kelamı gibi kutsanan ve sorgulanamaz kavramı oldu.

1 Mart 1989’da, televizyon yayını hâlâ devlet tekelindeyken, mevcut yasalara aykırı olarak ilk özel televizyon Star TV dönemin Başbakanı Turgut Özal’ın oğlu Ahmet Özal ve işadamı Cem Uzan tarafından kuruldu. O tarihten itibaren hızla, gazetelerin yanında özel televizyonlar da, başta SSK hastaneleri olmak üzere, devlet hastaneleri karşısı bir kampanya yürütmeye ve sağlık hizmetlerinin özelleştirilip ticarileştirilmesinin savunuculuğunu yapmaya başladılar. SSK ve devlet hastaneleri alabildiğine kötü resmedilirken, özel hastaneler her anlamda mükemmellik örnekleri olarak sunuldu.

90’ların sonuna doğru, Türk medya sektörüne tümüyle yeni medya sahipleri hâkim oldu. Bu süreç aynı zamanda, gündelik hayatın tıbbileştirilerek sürekliliği hedeflenen bir sağlık pazarının da oluşma sürecidir. Bu süreçte, televizyonlarda hastane/doktor dizileri dışında çok sayıda sağlık programları üretilmiş, bu programları yayınlayan kanallar ideolojik konuları itibarıyla ne kadar farklı olurlarsa olsunlar, sağlık politikaları açısından benzer söylemler ürettiği gözlenmiştir (Atabek, 2013). Sağlık alanı medya desteğiyle de büyük ölçüde özelleştirilirken, sağlık göstergeleri düzelmeyip gerilemiş, vatandaşların sağlık hizmeti alabilmeleri ve sağlık çalışanlarının koşulları açısından pek çok olumsuzluk yaşanmıştır.

Hastaneyi ve doktorları da doğrudan etkileyen bu gelişmelere karşın, Batı’daki son dönem hastane dizilerinde gözlenen toplumsal sorunların da televizyon dramalarına taşınması Türk dizilerinin ağırlıklı dönemsel ortak özelliği değildir. En belirgin biçimde Hayat Yolunda dizisinde olmak üzere, üç dizide de belli ölçülerde toplumsal sorunlara değinilmiş, ancak Türk hastane/doktor dizilerinde, sağlık ve hastane ortamı gerilimi üzerinden izleyiciyi yakalamaya dönük değil, hastane ve doktoru daha çok bir geri plan unsuru olarak kullanıp, gönül ilişkileri üzerinden izleyicinin yakalanması hedeflenmiştir.

Yöntem

Türk televizyon dizilerinde hekimlerin temsili ve hekim imajlarının saptanmasına dönük bu çalışmada, ikisi daha yakın dönemden, biri ise yayın

hayatına 10 yıl önce başlayıp toplamda 5 yıl yayınlanmış üç televizyon dizisi seçilmiştir. Hastane/doktor dizileri Türkiye televizyonları açısından yenidir ve bu nedenle Batı’da olduğu gibi dünden bugüne dönemsel karşılaştırmalar yapılabilecek örnekler yoktur.

Araştırma için en popüler hastane/doktor dizileri olan Doktorlar (Show TV 2006-2010), Acil Aşk Aranıyor (Show TV 2015) ve Hayat Yolunda (Kanal D 2014-15) seçilmiş, bu dizilerin tüm bölümleri hızlı bir izlemeye tabii tutulmuştur. Hızlı ve atlanarak yapılan ilk izleme sonucunda, son bölümlerin araştırmanın konusu açısından büyük ölçüde tekrar olduğu görülmüş ve “amaçsal örneklem tekniği” ile bize zengin ve uygun veriler sunan ilk bölümler seçilerek daha yakından ve kimi sahneler tekrar tekrar izlenerek içerikleri tartışılmıştır.

Böylece; Doktorlar (toplamı 97 bölüm) dizisinin ilk 15 bölümüne ilişkin yaklaşık 20 saatlik, Acil Aşk Aranıyor (toplamı 24 bölüm) dizisinin ilk 13 bölümüne ilişkin yaklaşık 20 saatlik ve Hayat Yolunda (toplamı 13 bölüm) dizisinin ilk 5 bölümüne ilişkin yaklaşık 8 saatlik yoğun izleme yapılmıştır.

Doktorlar dizisi 2005 yılında Amerikan ABC kanalında yayınlanmaya başlamış olan Grey’s Anatomy dizisinden uyarlanan bir dizi olarak, yakın dönem hastane temalı dizilerin en çok izleneni olmuş, 2012 yılından itibaren de, KKTC, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Mısır, Lübnan, Fas, Katar ve Tunus gibi ülkelerde gösterilmeye başlanmıştır.

Mart 2015’de Show TV ekranlarında yayınlanmaya başlayan Acil Servis dizisi, ilk iki bölümde yeterli reytingi bulamayınca, ismini Aşk Aranıyor, formatını da romantik komedi olarak değiştirerek ekranlara çıkmıştır. Acil Servis dizisinde tıbbi olaylar, hastalıklar, ameliyatlar ve toplumsal sorunlar daha çok ekrana gelirken, Acil Aşk Aranıyor daha çok doktor ve asistanı arasında geçen komik ve romantik aşk hikâyesini konu edinmiştir.

Hayat Yolunda dizisi Ekim 2014’de Kanal D’de ekranlara gelmiş, beklenen reytinge ulaşamayınca 13 bölüm sonunda Ocak 2015’de yayından kaldırılmıştır. Dizi incelediğimiz diğer hastane temalı dizilerin aksine sadece tek bir hastanede ve şehirde geçmez. İzmir, İstanbul ve Van’daki hastaneler ve sağlık ocaklarında da geçen bölümlerinin olması ve toplumsal sorunlara yer verme sıklığı ile diğer dizilerden ayrılmaktadır.

Bu üç dizinin incelenen bölümlerinde, hekim imajlarını yakalamak açısından önemli görünen sahne ve diyaloglar tekrar tekrar izlenmiş, ideolojik ve kültürel varsayımlarına odaklanılmış ve içerik analizine tabi tutulmuşlardır. Böylece, görsel malzeme ve diyalog metinleri ile dizilerdeki karakterlerin özelliklerinden hekim imajları çıkarılmaya çalışılmıştır. Dizilerdeki hekim imajlarının netleştirilmesi açısından yararlı olacağı öngörüldüğünden; her üç dizi de toplumsal cinsiyet, toplumsal sorunlara yaklaşım ve "sınıfsal" farklılıkları açısından da incelenmiştir.

Karakterlere odaklanarak onların özelliklerinin altını çizmenin dizilerde üretilen hekim imajlarını saptamak açısından en doğru yol olacağı düşünülmüştür.

Doktorlar dizisi karakterleri

Op. Dr. Levent Atahanlı: Beyin cerrahı olan Dr. Atahanlı Amerika'daki kariyerini Türkiye'nin en iyi hastanesinde şeflik teklifi üzerine bırakıp Türkiye'ye dönmüştür. Eşinden boşanmış olan Dr. Levent, asistanına ilgi duymaktadır. İşinde başarılı ve çapkın bir doktordur.

Op. Dr. Suat Birtan: Kalp damar cerrahı olan Dr. Birtan hastanenin ve Türkiye'nin en başarılı cerrahlarından biridir. Hastanenin başhekimisi Haldun Bey ona da Dr. Levent'e verdiği gibi şeflik sözü vermiştir. Bu durum iki başarılı cerrah arasındaki rekabetin dozunu arttırmaktadır. Dr. Birtan'ın başarıya olan hırsı Levent ile olan arkadaşlıklarının önüne geçer ve çetin bir rekabet süreci içine girerler. Rekabetlerinin hastalara olumlu bir yansıması olur. Dr. Suat, her fırsatta hasta yakınlarıyla konuşurken istatistikî rakamlar da vererek Türkiye'nin en başarılı cerrahlarından olduğunu belirtir. Ancak her zaman başarılı olamaz, bazen ne yaparsa yapsın elinden bir şey gelmez. Dr. Atahanlı gibi çapkın değildir. O mesleki hırsı ve aşırı özgüveni ile öne çıkmaktadır.

Dr. Fikret Eralp: Bir kadın olan Dr. Eralp de cerrahıdır, hastaneye yeni gelen asistanları yönlendirmek ve yönetmek onun görevlerindedir. Dr. Eralp'e diğer çalışanlar tarafından Gestapo lakabı takılmıştır, bunun nedeni ise altında çalışanlara karşı çok sert ve acımasız olmasıdır. Başarılı bir doktor olan Fikret Hanım'ı neredeyse hiçbir zaman kadınsı olarak görmeyiz. Kadınsı davrandığında ve giyindiğinde diğer doktorlar şaşkınlığını gizleyemez.

Prof. Dr. Haldun Göksün: Cerrahi şefi olan Prof. Dr. Göksün dizideki en kıdemli doktordur. Kendisinde bilge doktor imajı vardır, doktorların aynı zamanda hümanist de olmaları ve her şeye mekanik bir gözle

bakmamaları gerektiğini, hastanın durumuyla ilgili son kararın her zaman Tanrı'nın elinde olduğunu vurgular. Öte yandan, cerrahi şefliğini hem Dr. Birtan'a hem de Dr. Atahanlı'ya şeflik teklif ederek aralarındaki rekabeti kızıştırmıştır.

Asistan Dr. Ela Altındağ: Girdiği sınavda başarılı olan Ela Türkiye'nin en iyi hastanesinde çalışmaya hak kazanan az sayıda asistan doktordan biridir. Ela'nın babası Türkiye'nin en iyi beyin cerrahlarından ünlü bir profesördür. Bu nedenle diğer asistanlar babasının torpili sayesinde bu hastaneye alındığı düşünülmektedirler. Ela ise bunun böyle olmadığını, kendisinin bu pozisyonu en az diğer asistanlar kadar hak ederek kazandığını çalışkanlığı ve bilgisi ile sürekli kanıtlar. Beyin cerrahı Dr. Atahanlı ile aralarında bir aşk ilişkisi başlar ve diğer asistanlar tarafından patronuna asılarak akademik alanda çıkar sağlamak ile suçlanır. Tüm bunların yanında genç ve güzel bir kadın olması nedeniyle hastaların sözlü tacizine çok sık maruz kalır. Ela bu tarz sözlü tacizlerle baş etmekte beceriklidir. Sert ama bir o kadar da hassas bir kadın görünümünde olan Ela, aynı zamanda oldukça bilgili ve hırslı bir doktordur.

Asistan Dr. Zenan Parlar: Asistan olan Zenan ülkenin doğusunda doğup büyümüş, başarılı olmak için diğer asistanlara kıyasla daha çok mücadele vermek zorunda kalmış bir Kürt kadınıdır. Kürtçeyi bilmesi sayesinde hastaneye gelen Türkçe bilmeyen Kürt hastalarla anlaşabilmektedir. Dezavantajlı bir toplumsal konumdan, torpili olmadan, çalışkanlığı ve zekâsı sayesinde bir yerlere gelebilmiş olması nedeni ile Ela gibi 'doğuştan' şanslı olan insanlara karşı tepkilidir. Hırslı ve başarılı bir doktordur. Ela ve Kader'in aksine kadınsı değildir. Zenan hastaların durumu ile ilgili genellikle mantıklı ve mekanik bir anlayışa sahiptir. Ancak, namus cinayeti girişimine hedef olan bir hasta için hiç yapmadığı kadar çaba sarf eder.

Asistan Dr. Kader Denizhan: Asistan olarak işe başlayan Kader, yetimhanede büyümüş bir öksüzdür. Maddi durumunun iyi olmaması nedeniyle tıp fakültesinde eğitim görürken aynı zamanda mankenlik de yapmak zorunda kalmıştır. Bu yüzden diğer asistanların ve hastaların saygısını kazanmakta zorluk çeker, onu dergilerdeki iç çamaşırılı pozlarından hatırlayan hastalar ciddiye almak istemezler. Ayrıca güzelliği nedeni ile erkek hastaların sözlü tacizine de maruz kalmaktadır. Kader hastaların ve hasta yakınlarının sözlü tacizleriyle başa çıkmada Ela kadar usta değildir. Kader de, Zenan gibi hassas olduğu konularda çok yardım severdir, ailesi olmayan

kardeşler için elinden geleni yapar ve onları sosyal hizmetler kurumunun koruması altına aldırır.

Asistan Dr. Burak Kuzey: Ailesinin maddi durumu iyi olan asistan Burak, hayatında hiçbir zaman güçlük çekmemiştir. Diğer asistanlar ile dalga geçer, kadın oldukları için onları kıymetsiz ve beceriksiz görür, gösterir. Hem diğer asistanlara, hem de hemşirelere tepeden bakan küçümseyici bir yaklaşımı vardır. Ataerkil ideolojiyi en çok içselleştirmiş karakterlerden biri olan Burak, çapkınlığı ve egoizmiyle öne çıkar. Hastalara ve hemşirelere karşı kaba ve umursamazdır.

Asistan Dr. Hasan Turay: Asistan olan Hasan, o hastanede çalışmaya hak kazanan asistanlar arasında en düşük puanı almış olanlardan biridir. Bu nedenle doktorların onun başarılı olacağına olan inancı çok fazla değildir. Hasan ana kuzusu tipli, pasif bir karakterdir.

Acil aşk aranıyor dizisi karakterleri

Dr. Nisan: İzmir'de tıp okuyup, İstanbul'da bir hastanede asistan olarak göreve başlamıştır. Nisan örümceklerden, karanlıktan korkar. Nisan çok sakar, çıtı pıtı, tatlı, çok konuşkan, aşırı romantik bir kadındır. Başarılı bir hekim olmasına karşın, hastalar tarafından 'hanım kızımız', 'güzel kızımız' gibi sıfatlarla çağrılır. Kendisi de bu durumdan rahatsız görünmemektedir. Dolayısıyla başarılı ve becerikli bir doktor olarak değil, bazen dişli ama çoğunlukla savunmasız, sakar bir 'hanım kız' olarak nitelenir. Kendisine kur yapan hasta ve hasta yakınları ile başarılı bir şekilde mücadele eder ama hoşlandığı Sinan'ı kıskandırmak söz konusu olunca bu ilgileri kullanmaktan da geri durmaz.

Dr. Sinan: Sinan hem Acil Servis dizisinde hem de Acil Aşk Aranıyor dizisinde başrol oyuncularından biridir. Acil Servis dizisinde genç ve çapkın doktor rolündedir. Öyle ki, başhemşire sevgilisini defalarca aldattığı için sevgilisinin intihara teşebbüs etmesine neden olmuştur. Aynı zamanda gece hayatı da olan Sinan, geceleri sarhoş bir şekilde hastanenin acil servisine gelmektedir. Bu davranışları nedeni ile başhekimin tepkisini çekmektedir. Acil Aşk Aranıyor dizisinde ise, genç başarılı bir doktor olan Sinan'ı sinirli ve gene çapkın bir tip olarak görmekteyiz. Asistanı Nisan ile durmadan tartışan Sinan, diğer güzel ve çekici kadınlara karşı nazik ve ilgili olurken, asistanı Nisan'a karşı saldırgan ve kabadır. Sinan'ı çapkın, sinirli ve erkekliğini öne çıkaran bir tip olarak görürüz. Asistanı Dr. Nisan'ı herkesin önünde azarlamaktan çekinmeyen Sinan, diğer çalışanlara ve hastalara karşı oldukça naziktir.

Dr. Berzan: Acil Servis dizisinde cerrah olmaya çalışan bir doktor rolündeki Berzan'ın, ailevi durumu açıklanmamakta ancak diyaloglardan sokaklarda çok zor koşullarda geçen bir çocukluğu olduğu anlaşılmaktadır. Acil Aşk Aranıyor dizisinde ise sadece acil servis doktorudur, bir önceki dizide olduğu gibi, kariyerini riske atarak, cerrah olabilmek adına ameliyathaneye girmez. Zorluklardan gelmiş ve bir etnik azınlık mensubu olduğu anlaşılrsa da, sosyal statüsü ve pozisyonu itibarıyla kendisinden aşağıda olan erkek hemşire Malik'e karşı tutumu ve tavrı aşağılayıcıdır. Aralarındaki hiyerarşiyi tavırları ile yeniden üretmektedir. Dr. Berzan'ın 'mesleki statüsünün farkında' olarak davrandığı söylenebilir. Kendi seviyesindekiler ve hastalarına karşı oldukça nazik, alt konumdaki çalışanlara karşı serttir.

Dr. Ayla: Dr. Sinan'ın ablasıdır. Kendisinin Amerika'da tıp eğitimi aldığını diyaloglardan anlamaktayız. Mesleki olarak kendine güveni diğer doktorları rahatsız edecek derecede yüksektir. Rekabetçidir. Hastasının önünde Dr. Berzan'ın teşhisinin yanlışlığını söyleyerek onu zor durumda bırakır. Dedesi rütbeli bir askerdir, ebeveynlerinin muhtemelen üniversite mezunu, meslek sahibi kişiler olduğuna işaret eden diyaloglardan rahat bir çocukluk geçirdiği çıkarılabilir. Bakımlı bir kadındır ve doktorluğu kadınlığını örtmez. Erkek ve kadın hemşirelere karşı diğer doktorlar gibi mesafeli değildir. Bu tavrı kendilerine mesafeli davranılmasına alışmış hemşireler tarafından oldukça garip karşılanır.

Malik: Acil servisin kıdemli erkek hemşiresidir, hemşirelerden sorumludur. Kendisini doktor yarısı olarak tanımlar, en az doktorlar kadar kıymetli olduğunu düşünür. Onlarla samimi olmaya çalışır, ancak aynı konumda olmadıkları her zaman doktorlar tarafından dolaylı olarak da olsa hatırlatılır. Annesi ile beraber şehrin uzak ve tekinsiz bir semtinde yaşayan Malik kendisine hastanenin diğer çalışanları tarafından bir doktora gösterilen saygının gösterilmesini bekler. Bu beklentisi her zaman hayal kırıklığıyla sonuçlanır.

Asuman: Acil Aşk Aranıyor dizisindeki bir diğer hemşiredir. İşinin ehli, uzman bir hemşire olarak yansıtılır. Malik ile samimi arkadaşştır. Doktorlara karşı mesafelidir. Dr. Ayla'nın bu mesafeyi kırmaya çalışmasını garipser.

Hayat yolunda dizisi karakterleri

Doç. Dr. Şafak Günay: İzmir'de Ege Üniversitesi Hastanesi'nde cerrahdir. İşini severek yapmaktadır ve profesör unvanını almasına çok az kalmıştır. Evli ve bir kız çocuk annesi olan Şafak'ın kocası ünlü

bir armatör olan Alp Günay'dır. Alp ikinci bir çocuk sahibi de olmak istemiş ancak Şafak'ın yoğun çalışma temposu ve hastane nöbetleri nedeniyle bunu gerçekleştirememişlerdir. Şafak profesör unvanını almasına yakın ikinci bir çocuk yapabileceklerini düşünür ancak artık eşi Alp'in fikri değişmiştir. Daha sonra Alp'in onu asistanı Dr. Melis ile aldattığını öğrenir ve İzmir'den ve profesörlükten vaz geçerek İstanbul'a taşınır.

Alp Günay: Alp İzmir'de ünlü bir iş adamı, armatördür. Parası ve ilişkileri sayesinde her şeyi elde edebileceğini düşünür. Etik değerlerden yoksun, kazanacağı paradan başka bir şeyi pek önemsemeyen biridir. Zor durumda olan İstanbul Hastanesi'ne yüzde 51 hisseyle ortak olur ve sisteme direnmeye çalışan hastane başhekimini ve sahibinin etik anlayışını hiçe sayarak hastaneyi bir ticarethaneye dönüştürmeye girişir.

Dr. Melis Saka: Dr. Şafak'ın asistanlığını yaparken eşi Alp ile sevgili olmuştur. Bu olay anlaşıldıktan sonra o da Ege Üniversitesi hastanesinde çalışamaz çünkü iş arkadaşları tarafından dışlanmaktadır. Sevgilisi Alp'in de İstanbul'daki hastaneyi satın alması üzerine oradaki hastaneye başhekim olarak atanır. Ancak kendisi de Alp gibi hastaneyi ticarethane olarak görmektedir, pazarlama faaliyetlerine başlar, hastane için estetik cerrah ve diyetisyenler arar. Başhekimdir ancak hekimlikten çok ticari kurnazlıklar peşindedir.

Prof. Dr. Veysel Güçlü: İstanbul Hastanesi'ni merhume doktor eşi ile birlikte kuran ve yöneten Başhekim Veysel Hoca, hastanenin çalışanları ve hastaları tarafından çok sevilir. Bir baba gibi görülür. Hastanesini düzene direnen bir hastane olarak tanımlar, tüccar doktorlara ve yönetim anlayışlarına her zaman karşı olmuştur. Ancak yoksul hastaları ücretsiz tedavi ettiği için hastanesi iflasın eşiğindedir ve yeni bir ortağa ihtiyaç duymaktadır. Şafak'ın kocası Alp'in teklifini istemese de kabul etmek zorunda kalır ve bu yeni ortaklıktan sonra da hastanesinin ticarethaneye dönüşmesine direnmeye çalışır. Genç doktorların kendine aşırı güvenmelerini eleştirir, hastaların durumu ile ilgili son kararı Tanrı'nın vereceğini onlara hatırlatır.

Dr. Yelda Güçlü: Dr. Şafak'ın üniversiteden yakın arkadaşısıdır. Üniversite yıllarında Şafak'ın eski sevgilisi Cem'e aşık olmuştur. Veysel Hoca Yelda'nın babası ve her şeyidir. Bu nedenle hastanenin durumunun düzelmesi için elinden geleni yapar. Çok özverili ve

çok çalışkandır. Ancak, hekim olarak pek başarılı olduğu söylenemez, çaresiz kaldığı kimi durumlarda hastalar diğer doktorların devreye girip inisiyatif alması sayesinde kurtarılır.

Op. Dr. Selim Savaş: İstanbul'un en lüks ve başarılı özel hastanelerinden birinde beyin cerrahı olarak çalışmaktadır. Aynı zamanda medyatik biri olan Dr. Selim çeşitli TV programlarına çıkarak ameliyatlardan, beyin hastalıkları ile ilgili konulardan bahsetmektedir. Şimdiye kadar hiçbir ameliyatında başarısız olmaması ile gurur duyan Dr. Selim, kendine aşırı güvenmektedir. Hastalara ve hasta yakınlarına aslında boyundan büyük sözler verir. Dr. Selim'in ameliyat ettiği bir hasta ameliyat esnasında ölür. İlk kez başına gelen bu olaydan sonra çalıştığı özel hastane sözleşmesini fesheder. Ölümün doktor hatası olduğu düşünüldüğünden hekimlikten men cezası ile karşı karşıya kalır. Ameliyat esnasında hastasının ölümü hayatının gidişatını büyük ölçüde değiştirir. Dr. Selim özel hayatında, çapkın, maceraperest bir cerrahdır. Hiçbir kadına bağlı olmaz ancak kadınlarla hoş vakit geçirmeyi sever. Bu şekilde birçok kadının kalbini de kırmıştır.

Op. Dr. Cem Korcan: Kalp damar cerrahı, evli ve bir çocuk babasıdır. Bir trafik kazası sonucu kızı ölür, bu olaydan sonra eşi ile boşanmışlardır. Yaşadığı travmaların da etkisiyle İstanbul'daki görevinden istifa ederek Van'a taşınmış, orada bir sağlık ocağında depremzedelere doktorluk yapmaya başlamıştır. Van'da talasemi hastası küçük Zeliş ile rahmetli kızı Defne arasında bir bağ kurmuş ve Zeliş'in hastalığının iyileşmesi için olağanüstü çaba sarf etmiştir. Bu nedenle Zeliş ile İstanbul'a geri dönmüş, Zeliş'in koca dayacağından kaçan annesini de bulup ikna ederek ilik nakliyle kızı gibi gördüğü Zeliş'in hayatını kurtarmıştır. Ancak sonradan dayakçı eski koca burada da Zeliş'in annesini bulur ve anne bir namus cinayetinin kurbanı olur. Op. Dr. Cem'in geçirdiği kazadan sonra sağ elinde bir sorun oluşmuştur ve eli bazen kasılarak ameliyat yapmasını engellemektedir. Bu halde ameliyata girmesinin doğru olmadığını bildiği halde ameliyatlara girerek hastalarının hayatını riske atar.

Hemşire Seza Türk: Hemşire Seza zamanında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni kazanmış olmasına rağmen ailesinin maddi durum yetersizliği yüzünden gidememiştir. Bu nedenle İstanbul'da hemşirelik okumuş olan Seza, oldukça bilgili ve çalışkandır. Tıp okuyamayıp doktor olamadığı için üzüldür. Annesi vefat etmiş olan Seza bir gecekondu mahallesinde hasta kardeşi ile yaşamaktadır. Seza

hemşire medyatik doktor Selim'i her zaman beğenerek izlemektedir. Selim'in İstanbul Hastanesi'nde çalışmaya başlaması onun için çok heyecanlı bir haberdır, Selim'i elde etmek için onun davası ile ilgili çalışmaya başlar. Bu durum Selim'in ilgisini çeker, bir gün Selim onu eve bırakırken dudağından öper. Dr. Selim'den iyice etkilenen Seza hemşire, ertesi gün hastanenin organize ettiği gecede Selim'i bir başka kadınla görünce yıkılır, depresyona girer.

Uzm. Dr. Tayfun Kuzu: Uzmanlığını acil servis alanında yapmış, sonrasında maddi nedenlerden dolayı doktorluktan istifa edip ticarete başlamıştır. Bir gün kendisine olan aşkı nedeniyle intihar girişiminde bulunan eski sevgilisini İstanbul Hastanesi acil servisine getirir ve acilde ilk müdahaleyi kendisi yapmak zorunda kalır. Hastane batmak üzere olduğu için tüm doktorlar istifa etmiş ve acil serviste hiç doktor kalmamıştır. Bu nedenle başka bir hastanın tedavisine de yardım eder, hastanın hayatını kurtarır. Hastanenin başhekiminin Prof. Dr. Veysel Güçlü olduğunu öğrenince, her zaman hayranı olduğu hocayı ziyarete gider. Acil servis uzmanıyken istifa edip ticarete atıldığını söyleyince Veysel Hoca çok sinirlenir; "O zaman sen bir hırsızın, başkalarının okuma hakkını çalıp, aldığın eğitimin hakkını vermiyorsun" der. Bu konuşma üzerine çok düşünen Tayfun, doktorluğa geri dönme kararı alır ve acil servis uzmanı olarak Veysel Hoca'nın hastanesinde göreve başlar.

Dizilerin toplumsal cinsiyet, toplumsal sorunlar ve "sınıfsal" farklılıklar açısından analizi

İncelenen üç dizide doktorların bazı konularda ortak tavırlar sergilediği gözlemlenmiş, bu ortak tutumların toplumsal cinsiyet, toplumsal sorunlara yaklaşım ve "sınıfsal" farklılıklar açısından anlamlı içerikleri olduğu düşünülmüştür.

Toplumsal cinsiyet, kişilerin cinsel kimlikleri üzerinden biçimlenmiş belirli normlara uygunlukları ölçüsünde topluma kabul edilirliliklerini belirler. Ataerkil toplumlarda erkek birincil kadın ise ikincil konumdadır. Bunun yanı sıra, erkek güç ile özdeşleştirilirken, kadın kırılgan olarak addedilir. Ataerkil ideolojinin içselleştirildiği toplumlarda, aynı ölçüde toplumsal meslekler de cinsiyetlendirilmiştir. Hekimlik gibi 'ciddi', yüksek konsantrasyon, bilgi düzeyi ve yoğun mesai gerektiren bir meslek öncelikle erkeklere ait olarak görülür.

Öte yandan, doktorlara destek olma konumunda olan hemşireler kadındır ve hemşirelik erkeklere yakıştırılmaz. Hemen hemen dünyadaki tüm hastane dizilerindeki hemşire imajı, hemşirelerin tepkisini

çekmiştir. Sağlıkla ilgili hemen her çalışmada hasta bakımının ve hemşireliğin nasıl önemsizleştirilip zayıflatıldığı görülmektedir. 1960'ların ve günümüzün televizyon dizilerinde hemşirelerin nasıl temsil edildiği karşılaştırıldığında, her zaman doktorların sağlık gemisinin kaptanı, hemşirelerin de ikincil ve gölgede kalan yardımcıları olarak tanımlandığı görülmüştür. Hemşirelerin sağlık sistemi içindeki önemleriyle doğru orantılı temsil edildiği bir hastane dizisi yok gibidir (Turow, 2012). "Televizyon dizi yazarları ve prodüktörler o denli hekimlere sabitlenmişlerdir ki, hemşirelere ve hasta bakımına pek yerleri kalmamaktadır. Eğer görünür olabilirlerse, hemşireler hekimlere bir iki alet uzatmakta sonra da yollarından çekilip hastaları hastalıkları ile baş etme konusunda eğitmelerinin önünü açmaktadırlar. Gerçekte olduğu gibi bir takım çalışması pek gösterilmemektedir" (Gordon, 2005). Batı dizilerinde de gözlenen bu durumun gerek hekimlere gerekse de hemşirelere dair toplumsal cinsiyet algısıyla doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada izlenen üç dizide de toplumda var olan ataerkil ideolojiye ait "kadın işi - erkek işi" ayrımının yeniden üretildiği gözlemleniyor. Her üç dizide de, yönetici konumundaki bir kişi dışında erkek hemşire hiç görülmezken, erkek doktorlar kadın doktorlara sayıca çok daha fazla ve üst pozisyonlardadır.

Doktorlar dizisinde, kadın doktorlar bu algıya karşı eleştirel bir direniş sergileseler de, normatif toplumsal cinsiyet rollerinin sıklıkla yeniden üretildiğini görmekteyiz. Dr. Fikret'i, başarılı bir kalp cerrahı olmasının yanı sıra bir kadın olarak izleyemememizin nedeni bir kadının toplum tarafından başarılı kabul edilmesi ve iş yerinde saygınlık elde etmesi için kadınlığını geride bırakması gerektiği ön kabulüdür.

Kadın hekimlerin genel olarak ataerkil ideolojideki pozisyonlarını içselleştirerek davrandıklarını görüyoruz. Buna bir başka örnek de, yine Doktorlar dizisinde asistan doktor olarak görev yapan Kader. Bir kadın olarak mankenlik geçmişi nedeni ile hastanedeki iş yaşamında zorluklar yaşıyor, mankenlik yapmış olduğu için onunla sürekli dalga geçiliyor, soyunma odasının her yerine mankenlik döneminden iç çamaşırılı fotoğrafları yapııştırarak sinir krizleri geçirmesine yol açılıyor. Kader'i takip ettikleri dergilerden tanıyan bazı hastalar da onun tarafından tedavi edilmeyi reddediyorlar. Oysa Kader geçmişte mankenlik yapmış bir erkek olsaydı, büyük olasılıkla böyle sorunlar yaşamayacaktı.

Doktorlar dizisinde asistan kadın doktorların sıklıkla hastalar ve hasta yakınları tarafından sözlü tacize maruz kaldıklarını da görüyoruz. Başarılı olanlar da, başarı merdivenlerini tırmanırken, Dr. Fikret örneğinde olduğu gibi, kadınlıklarını bir kenara bırakıyorlar.

Acil Aşk Aranıyor dizisinde de toplumsal cinsiyet açısından ataerkil ideolojiyi yeniden üreten çok sayıda sahne var. Dr. Nisan hayatını etkin ve hızlı müdahalesi sayesinde kurtardığı hastasından şöyle bir teşekkür duyuyor: "Güzeller güzeli hanım kızımıza da çok teşekkür ediyorum, onun sayesinde şimdi hayattayım." Oysa, bir erkek doktora, "Yakışıklıklar yakışıklısı beyefendi oğlumuz da çok sağ olsun" diye teşekkür edilmesi kolay rastlanılacak bir replik değildir. Dr. Nisan'a sırf kadın olduğu için erkek doktorlara davranıldığı gibi davranılmıyor. Ancak, Nisan da bu durumdan pek rahatsız değil. Bunun yanında iş dışındaki yaşamında oldukça sakar olan Nisan'ı son kerte hep bir erkek tarafından kurtarılırken izliyoruz. Trafikte tartıştığı adamdan, hastanede şiddet gördüğü akli dengesi bozuk hastadan, korktuğu örümceklerden, geçirdiği trafik kazasından... Kurtarıcısı hep bir erkek, gelecekteki sevgilisi Dr. Sinan oluyor. Oysa dizideki hiçbir erkek karakteri bu şekilde çaresiz ve yardıma muhtaç olarak izlemiyoruz.

Hem Hayat Yolunda dizisinde hem de Acil Aşk Aranıyor dizisinde eski sevgilisinin aşkından intihara yönelmiş iki kadın vardır. Bunun yanı sıra, Acil Aşk Aranıyor dizisinde sevgilisinin ayrılma talebini reddeden bir kadın kendi bedenini sanayi tipi bir yapııştırıcıyla sevgilisine yapıştırmıştır. Bu şekilde kadınlar mantık-dışı davranan, aşırı duygusal kişiler olarak temsil edilmişlerdir.

Hayat Yolunda dizisinde kadın ve erkek toplumsal cinsiyet normlarının yeniden üretildiği bir başka sahne de şudur. Başhekim Veysel Hoca'nın; "Bir araba kazasında hem erkeğin hem de kadının bedenleri sıkışmıştır ve ikisini de kazalı araçtan çıkarmak için birinin ayağının kesilmesi gerekir. Bu durumda kimin ayağını kesersiniz" sorusuna, Dr. Cem "Erkeğinkini keserim, çünkü o kadına göre daha dayanıklıdır" diyerek cevaplar. Bunun üzerine Dr. Ceyda da Cem'e "Ne kadar da bilimselsin" diyerek çıkarır.

Sonuç olarak, üç dizide hekim imajları üzerinden ataerkil ideolojinin yeniden üretildiğini gözlemlemekte, ataerkil değer yargıları haline gelmiş toplumsal normların eğitimli doktorlar tarafından dahi sorgulanmadan kabul edildiğini ve senaryoların da bu kabullerle yazıldığını görmekteyiz.

Toplumsal sorunlar asıl olarak aşk teması üzerinden izleyiciyi yakalamayı hedefleyen üç dizide de, bir ölçüde ve dönemin en yakıcı sorunlarının arka planında da olsa işlenmesiyle yer almıştır. Bu çerçevede; Suriyeli sığınmacıların, töre/namus cinayetlerinin, Van'da hâlâ çadır kentlerde yaşamak zorunda bırakılan depremzedelerin, iş cinayetlerinin, son derece örtülü bir şekilde de olsa Kürt sorununun izlerini görüyoruz. Her üç dizide de, hekimlerin bu konulardaki hassasiyetleri ve bu sorunlar nedeniyle hastanelere gelmiş hastalara karşı olan özel ilgileriyle idealist ve iyi insan olarak hekim imajının altını çizdiklerini saptayabiliyoruz.

Bu sorunlarla bağlantılı olan hastalara karşı aşırı ilgileri ile hekimler genel olarak toplumsal sorunlara duyarlı idealist kişiler olarak gösteriliyorlar.

Doktorlar dizisinde Dr. Zenan, bir Kürt kadınının töre/namus cinayetine kurban gitmesini önlemeye çalışır. Hedef kadın Gülçiçek'i kanıt yetersizliği nedeniyle koruma altına alamayan polisler söyledikleri önemlidir: "Biraz gazete okursanız bilirsiniz, aile meclisi karar vermiştir, 16 yaşındaki kızlarını namus davası yüzünden öldüreceklerdir... Bunun kanıtı yok, Memur Bey. Kimse görmez, duymaz, bilmez. Kızın sözüne karşı ailenin sözü. Hoş o da ailesini görünce korkudan tersini söyleyecektir. Ve siz hiçbir şey olmamış gibi bu kızı ailesine teslim edeceksiniz... Kanununuzu beğenmiyorum ve Gülçiçek'i öldürmenize izin vermiyorum." Dr. Zenan kadının öldürülmesini engellemek için deneyebileceği tüm bürokratik yolları dener, aranabilecek tüm kurumları arar ancak Gülçiçek'in abisi tarafından öldürülmesine engel olamaz. Gülçiçek aile meclisi tarafından ölüm cezasına çarptırılır ve abisi cezayı uygular. Kardeşini tek kurşunla hastanenin yakınlarında öldürür. Bu cinayete engel olamamak Dr. Zenan da büyük travmaya neden olurken, tüm bu sahneler üzerinden toplumsal sorunlara duyarlı iyi bir insan olarak idealist hekim imajı çizilmiş olur.

Benzer bir olayı Hayat Yolunda dizisinde görürüz. Van'daki çadır kentte yaşayan Zeliş talasemi hastasıdır. Annesi babasının şiddetinden kaçmış, mahkemedeki koruma kararı çıkartmış, bulunmamak için ismini değiştirmiş ve İstanbul'da yeni bir hayata başlamıştır. Zeliş'i kurtarmaya çabalayan Dr. Cem uygun ilik arayışında anneye ulaşır. Zeliş'e uygun ilik annesinin yeni eşinden olan kız çocuğundan bulunur ve Zeliş sağlığına kavuşur. Bu olay, bir pazarlama aracı olarak görülerek tüccar mantığına sahip başhekim Melis tarafından ana akım gazetelere haber olarak taşınır. Böylece koca eski eşinin izini

bulur ve hastanenin bahçesinde yakaladığı anneyi kurşunlayarak öldürür. Dr. Cem olabilecekleri öngörerek bu cinayeti engellemek için polise başvurmuş ancak genç kadın yine de öldürülmüştür.

İki dizide de, ülkemizin önemli bir sorunu olan töre/namus cinayeti meselesine dikkat çekildiğini, bu yapılırken de “iyi/idealist doktor” ve “kötü/tüccar doktor” imajlarının çatıştırıldığını görüyoruz.

Acil Aşk Aranıyor dizisinin ilk bölümünde de bir başka güncel toplumsal soruna dikkat çekilir. Bir rezidans inşaatının çökmesi nedeni ile hastaneye onlarca hafif ve ağır yaralı işçi getirilir. Yaralıların bir kısmı kurtarılabilirken bir kısmı kurtarılamaz. Doktorlar için en zor olan, bu ölümleri yakınlarına açıklamaktır. Kazanın ardından hastaneye gelen patron, hasta yakınlarının tepkisi ile karşılaşır çünkü hasta yakınları patronu malzemedan kısıp, işçilerin ölümüne neden olmakla suçlar. Hasta yakınları, patron ve korumaları arasında arbede çıkar. Çıkan arbedede patron hamile bir hasta yakınına şiddet uygulayarak onu yere düşürür. Bu sahneyi gördükten sonra kendini tutamayan Dr. Sinan patrona saldırır ve tek yumrukla onu yere serer. Böylelikle hem tek amacı kâr elde etmek olan kapitalist sömürü düzeninin parçası ve yeniden üreticisi patronların vicdansızlığı, hem de bu vicdansızlığa seyirci kalamayarak araya giren doktorun hassasiyeti sergilenir. Yine bir toplumsal soruna duyarlılık üzerinden, iyi insan idealist hekim imajı çizilir.

Hayat Yolunda dizisinde de Suriyeli sığınmacı bir ailenin yaşadığı sorunlar ve yaşam mücadeleleri aktarılır. Aile yeni doğmuş bebekleri ile İstanbul’da hayata tutunmaya çalışırken, baba bir araba çarpması sonucu hastaneye getirilir. Babanın kalp sağlığının hiç iyi olmadığı anlaşılır. Acilen kalp nakli gereken baba TC vatandaşı olmadığı için bürokratik engeller çıkmaktadır. Başhekim Prof. Dr. Veysel Güçlü araya tanıdıklarını sokarak, bakanlıklarla görüşerek ailenin geleceği ve babanın sağlığı için elinden geleni yapar. Sonuç olumludur. Sağlığına kavuşan babaya Veysel Hoca tarafından iş de bulunur ve güvenli bir şekilde yaşamlarına devam etmeleri sağlanır.

Hayat Yolunda dizisinin bir bölümü Van’daki çadır kentten sağlık ocağında geçmektedir. Burada görev yapan tek doktor Cem, depremzede Zeliş’i iyileştirmek için onun velayetini alır ve tedavi için İstanbul’a getirir.

Son yıllarda bir tür toplumsal soruna dönüşen hasta yakınlarının doktorlara şiddet uygulaması da üç

dizide de işlenen bir konudur. Doktorlar dizisinde Dr. Hasan, hastanın ameliyat esnasında kaybedildiğini eşine söylediği zaman hasta yakını tarafından fiziksel şiddete uğrar. Uğradığı şiddet karşısında hiçbir tepki vermez, çok üzgün olduğunu belirtip oradan ayrılır. Benzer bir olay Acil Aşk Aranıyor dizisinde, çöken inşaatın göçüğü altında kalarak iş cinayetine kurban gitmiş bir babanın oğluna kötü haber verildiğinde yaşanır. Hasta yakını haberi veren Dr. Murat’ın üzerine yürür, onu duvara çarpar ve Murat’a sarılıp ağlamaya başlar. Dr. Hasan gibi, Dr. Murat da hiçbir tepki vermeyip hasta yakınının sırtını sıvazlar. Hayat Yolunda dizisinde de, ameliyat sırasında kaybedilen hastanın eşine kötü haberi vermeye giden Dr. Selim hasta yakınının şiddetine maruz kalır, Dr. Selim de hiçbir şey yapmadan oradan uzaklaşır. Her üç dizideki üç olayda da görülen ortak hekim tavrıyla, hekimlerin hasta yakınının bir kayıp karşısındaki tepkisini, şiddet görmeleri durumunda bile anlayışla karşılayan iyi insan idealist hekim imajlarının altının çizildiğini söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, incelediğimiz dizilerde hekimlerin toplumsal sorunlarla ilintili olarak hastaneye gelenlere özel bir ilgiyle yaklaşmaları ve onları kurtarmak için sergiledikleri olağanüstü çaba üzerinden de iyi insan ve idealist hekim imajının çizildiğini görüyoruz.

“Sınıfsal” farklılıklar hekim imajlarının altı çizilirken her üç dizide de kullanılıyor. Gerek doktorların hastane çalışanları ile, gerekse de aynı pozisyonu paylaştıkları iş arkadaşları ile olan ilişkileri gözlemlendiğinde geçmişten taşınan “sınıfsal” farklılıklarının bir şekilde ortaya çıktığı hatta vurgulanarak ilişkilerde örselenmelere yol açtığı gözleniyor.

Bazen doktorların sınıf habituslarının farklılığı sınıftılara, anlaşmazlıklara yol açarken, bazen de hemşire-doktor aşkının “sınıfsal” uyumsuzluğu gösteriliyor, kimi zaman da bir memur ile cerrahın dostlukları arasına “sınıfsal” farklılıklar giriyor.

Hayat Yolunda dizisinde, tıp fakültesini kazandığı halde yoksulluk nedeniyle okuyamayıp hemşire olan Seza, ünlü beyin cerrahı Selim’e aşık olur. Dr. Selim başarılı ve medyatik olduğu kadar çapkındır da. Seza’nın ilgisini fark edince bu durumu değerlendirir. İş çıkışı bir kaç kez Seza’yı evinde bıraktıktan sonra onu öper. Selim İstanbul’un lüks semtlerinden Galata’da, Galata Kulesi manzaralı müstakil ve çok lüks bir evde tek başına yaşar. Son model üstü açık spor bir arabası vardır. Seza ise İstanbul’un gecekondulu mahallerinden birinde tek katlı bir

evde, annesi yıllar önce öldüğü için engelli kardeşi ile birlikte yaşamakta, işe dolmuşla gidip gelmektedir. Hastanenin tanışma gecesine giyecek şık bir elbisesi olmadığı için o geceye katılmama kararı alır. Ancak başhemşirenin ona ödünç elbise vermesi sonucunda geceye katılabilir. Aralarındaki "sınıfsal" farka rağmen o ilk öpücükten sonra Seza bir aşk yaşayabileceklerine dair umutlanmıştır. Ancak Selim hiç orali olmamış, ertesi gün hastanenin gecesine başka bir kadınla gelerek Seza'nın kalbini kırmıştır. Bir gün hastane bahçesinde konuşurlarken, Selim aralarında neden bir ilişki olamayacağından bahseder ve "Sonuçta ben cerrahım" der. Seza da "sınıfsal" konumunun farkında olarak onu tamamlar, "Ben de hemşireyim."

Acil Aşk Aranıyor dizisinde de aşk değil, dostluk ilişkisi üzerinden "sınıfsal" farklılıkların altı çizilir. Malik çalıştığı devlet hastanesinin acil servisinde sorumlu erkek hemşiredir. Berzan, Sinan ve Murat o hastanede doktor olarak görev yapmaktadırlar. Aynı zamanda yakın arkadaş da olan bu üçlü hastane dışında da vakit geçirirler, iş ortamında ise birbirleriyle şakalaşma gibi konularda son derece rahattırlar. Malik zaten kendisini doktor yarısı olarak görmekte, doktorlarla samimi olmaya, dostluk ilişkisi yaratmaya çalışmaktadır. Ancak hiç bir zaman bu konuda başarılı olamaz. Doktorlar kendi aralarında ve Malik'e karşı el şakaları yaparlar fakat ne zaman Malik de onlara o şekilde davransa bakışlarıyla onu durdurur ve Malik'in kendileriyle yakınlaşmasına izin vermezler. Zaten Malik de çoğunlukla fazla samimi davranmaya cesaret edemez. Aralarında hiçbir zaman sözlü bir çatışma olmaz, ancak öyle anlar vardır ki söze gerek kalmadan Malik'i durdurur. Örneğin, Berzan ve Sinan Malik'in önünde konuşurlarken, Berzan Malik'in omzuna kolunu dayar, muhabbetin komikliği ve bu samimi tavır üzerine Malik de Berzan'ın omzuna kolunu atar. Berzan öyle bir bakar ki, adeta "yerini bil, ben doktorum" der. Malik mahcup halde hemen duruşunu düzeltir.

Doktorlar dizisinde ise durum biraz daha farklıdır; hemşireler ya da diğer hastane çalışanları ile ilişki yoktur. "Sınıf" farklılıkları doktorların kendi aralarında çıkar. Örneğin, Burak ve Ela her zaman ailelerinden maddi destek görmüş, üst sınıftan ailelerin çocuklarıdır. Zenan ve Kader ise tam tersine büyük zorluklardan geçmiş, okurken çalışmak zorunda kalmış yoksul ailelerden gelen insanlardır. Kader'in ailesi yoktur, çocuk esirgeme kurumunda büyümüştür. Bu farklı "sınıfsal" konumlar birbirleri ile olan ilişkilerinde, tartışmalarında su yüzüne çıkmaktadır.

Sonuç olarak, her üç dizide de hekimler "sınıfsal" pozisyonları önemseyen, kendi "sınıf"larından olmayanlarla mesafeli ilişkiler kuran ve büyük çoğunluğunda örtülü olarak da olsa "alt sınıf"a tepeden bakan insanlar olarak betimlenmişlerdir.

Hekim imajları

Şu ana kadarki saptamalar ışığında, Türk televizyon dizilerindeki hekim imajlarını "Erkek Hekim", "Tüccar Hekim" ve "İdealist Hekim" olarak üç ana başlık altında toplayabiliriz. Bizim "erkek", "tüccar" ve "idealist" olarak tanımladığımız bu üç ana hekim imajının her birinin içinden farklı isimlendirmelerle başka imajların tanımlanıp çıkarılması da mümkündür.

Erkek hekim: Her üç dizide de öne çıkan erkek hekim karakterlerinin baskın özelliklerinin çapkınlıkları olduğunu görüyoruz. Öyle ki, bu hekimler mesleki alandaki başarılarını kadınlarla kurdukları ilişkilerde bir koz olarak kullanıyor, mesleklerini "erkeklik"leri için araçsallaştırıyorlar.

Dr. Sinan, sevgilisi olmasına karşın, hastanedeki diğer kadınlarla ve hemşirelerle flört edebiliyor. Dr. Selim'i birden fazla kadınla izliyoruz. Dr. Burak da mesleği hakkında konuşurken "Cerrahi seksidir, cerrahlar her şeyin kaymağını alır, sevgilinin de" diyerek cerrahiye seçmesini, mesleki ilgiye değil "erkekliği" üzerinden karşı cinsle ilişkisine bağlıyor.

Hırs ve öldürücü rekabeti bir tür "erkek" özelliği olarak sayabiliriz. İncelediğimiz dizilerde başarı hırslarından gözleri kör olan, normalde yapmaları gereken işleri sırf hırsları yüzünden yapan hekimler görüyoruz. Bunlar genellikle erkek. Benzer özellikleri gösteren kadın hekimler de, kadınlıklarını bir yana bırakıp, erkeğe ait toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirerek ilerliyorlar.

Doktorlar dizisinde, asistanlar ameliyata girebilmek için birbirleriyle yarışırken, uzman doktorlar ise şefliği kazanabilmek için dostlukların hiçe sayıldığı kırıkcı bir rekabete girebiliyorlar. Hayat Yolunda dizisinde de, Op. Dr. Cem elinde rahatsızlığı karşın kalp ameliyatlarına giriyor, hastalarının sağlığını riske atıyor.

Çapkınlıkları, aşırı hırsları, başarı için öldürücü rekabetleri, gözü kara risk alışları ve genel doktor popülasyonu içinde çoğunluk olma halleri, kadına özgü sayılan hemşirelikte pek görülmemeleriyle hekimlik, Türk televizyon dizilerinde önemli ölçüde erkek ve erkek işi olarak temsil ediliyor.

Tüccar hekim: Tüccar hekimin dizilerdeki temsili iyi insan ve idealist hekim imajıyla karşıtlık içinde ve olumsuz olarak sunulsa da, sağlık sistemi içinde öne çıkanların, hâkim olanların onlar olduğu görülüyor. Bu ciddi bir sistem eleştirisi ile birlikte yapılmayınca, sözde olumsuz “tüccar hekim” imajının hekimliğe yönelecek izleyici için bir rol modeline dönüşmesi de mümkün oluyor.

Tüccar hekimin karşıtı olarak gördüğümüz idealist hekim ahlaken pozitif takdim edilse de, sonuçta hastanesini batıran ve tüccar hekime muhtaç olan kişi.

Hastaneyi ticarethane olarak görüp asıl hedef olarak daha çok para kazanmaya yönelen tüccar hekimler için, sağlık ikinci planda kalıyor. Toplumsal sorunlarla falan da pek ilgili değiller. Onlar gündelik hayatın tıbbileştirildiği neoliberal ortamda estetiği ve diyet programlarını önemli sağlık sorunları haline getirerek önceleyebiliyorlar. Hayat Yolunda'nın Dr. Melis karakteri tam da bu duruma örnek. Sevgilisinin torpiliyle başhekim olduktan sonra ilk işi ünlü bir diyetisyen ve estetik cerrah transfer etmek olan Melis, hastanesinin reklam hırsı ile bir kadının namus cinayetine kurban gitmesine de neden oluyor.

Acil Aşk Aranıyor dizisinde Dr. Murat'ın görüşmeye gittiği özel hastanenin başhekimini Şevket Bey'in, ücretini ödeyemeyen bir hasta için, “Parası yoksa gelmeseydi, yollayın gitsin” demesi, Murat'a hastanesini tanıtırken söyledikleri sözler “tüccar hekimliğin” nasıl utanılası olmaktan çıkıp normalleştirildiğini de gösteriyor. Dr. Murat'ın hastanenin bir hastaneye göre oldukça lüks olduğunu söylemesi üzerine, Şevket Bey; “Fark ediliyor değil mi hemen. Biz de zaten konforu esas aldık. İnsanlar devlet hastanelerinden yıldırı be Muratçığım. Artık bir hasta hastaneye geldiği zaman ilaç kokusu değil parfüm kokusu almak istiyor. Danışmada öyle kaba saba adamlar değil, güzel kızlar görmek istiyor. O kalabalıktan, çirkinlikten bunılıyorlar. Bizim farkımız da burada başlıyor işte. Hastayı hasta gibi değil, sanki bir otele gelmiş misafir gibi ağırırıyoruz” diyerek hastaneye ticarethane olarak bakışını sergiliyor.

Tüccar hekim; iyinin karşısında, kötü ama kazanan.

İdealist hekim: Tüccar hekim bugünü ve geleceği temsil ederken, idealist hekim daha çok geçmişte temsil ediyor. Kaybolmakta olanı. O nedenle idealist hekim imajlarının genelde yaşlı, orta yaş üstü, profesör unvanını almış kişilerle çizildiğini görüyoruz.

Doktorlar dizisindeki cerrahi şefi ve başhekim olan Haldun Bey, genç doktorların mekanik ve duygusuz mantığının yanında, bilge, ideallerine bağlı, hastanın durumunu her zaman her şeyden önde tutan bir karakter. Hayat Yolunda dizisinin başhekim Prof. Dr. Veysel Hoca da, benzer özelliklere sahip. Mesleğini asla para için değil hayat kurtarmak için yapan, bilge biri. Yaşlı ve baba rolünü giyinmiş. Acil Aşk Aranıyor dizisindeki kıdemli doktor Murat, ilk örnekler kadar yaşlı değilse de, eşinin ısrarlarına rağmen tek amacı kâr olan, hastayı sömürmeyi hedefleyen özel hastanenin yüksek ücretli teklifini reddedip kuruluştan itibaren emek verdiği devlet hastanesinde çalışmaya devam ederek, günümüz hâkim değerleri açısından kaybeden durumunda.

İdealist hekimlerin bir özelliği de, tanrı inançları ve tedavide her şeyi kendilerinden kaynaklanıyor olarak görmeyip, hastanın kaderine son tahlilde tanrının karar verdiğini vurgulamalarında yatıyor. İdealist hekimin aynı zamanda inançlı olduğunu anlıyoruz.

Tüccar hekimlerin hastaneleri var ve idealist hekimler ancak onların çalışanları olabilir.

Sonuç

İncelenen her üç dizinin genelde verdiği önemli bir mesajın sağlıkta başarının rekabetten geçtiği olduğunu söyleyebiliriz. İyi insan ve idealist hekim imajıyla karşımıza çıkan karakterlerin de rekabeti teşvik ettiğini, şeflik için birden fazla hekime teklif götürerek aralarındaki rekabeti kızıştırdığını görüyoruz. Sağlık sisteminin, hastane organizasyonlarının ve hekimler arası ilişkilerin dayanışmacı, işbölümüne dayanan bir grup çalışmasından çok bireysel rekabete dayalı kurgulandığında başarıyı getireceği düşündürülüyor. Bu örtük mesajın, neoliberal ve ticarileşmiş sağlık politikalarıyla uyumlu olduğu söylenebilir.

Türk televizyonlarındaki hastane/doktor dizilerinin en önemli ilham kaynağı olan Grey's Anatomy'de farkı ırklardan insanların, hastane ortamının aşırı baskıcı ve stresli ortamında, son derece kompleks ameliyatlar, aşırı rekabet, cinsellik gerilimleri yaşarken etnik kimliklerinden önemli ölçüde sıyrılmış olduklarını görüyoruz. Bunda dizinin yapımcısının Amerika'nın en başarılı siyah kadın prodüktörü ve yazarı 1970 doğumlu Shonda Lynn Rhimes'in farklı ırklardan insanları eşleştirerek dizisini ırksızlaştırıcı (race-neutralizing) yaklaşımının da rolü var (**Warner, 2014**).

Bunu bilerek incelenen üç diziyeye baktığınızda, keşke işe Grey's Anatomy'yi taklitte başlayan Türk

prodüktör ve senaryo yazarlarının da bu türden belirgin kaygıları olsa diye düşünmekten kendini alamıyorsunuz. O zaman, belki de bu dizilerde son derece belirsiz bir şekilde izini gördüğümüz Kürt sorunu açısından da "ırksızlaştırıcı" eşleştirmeler yapılarak aşklar yazılıp oynanabilirdi. Büyük ölçüde Grey's Anatomy'nin taklidi olan Doktorlar dizisinde, etnik kimliği belirsizleştirilen ve Kürt olduğunu ancak hissedebildiğimiz Asistan Zenan'ın Türk olduğunu düşünebileceğimiz Dr. Suat'la evlenmesini bir "ırksızlaştırma" denemesi saysak bile, bunun son derece örtük ve yetersiz bir çaba olduğunu belirtmeliyiz.

Türk televizyonlarındaki hastane/doktor dizilerinin, taklit edilen Batılı örneklerle kıyasladığımızda, sahicilik duygusu vermesi açısından da son derece yetersiz olduğu söylenebilir. Olayların yaşandığı hastanelerde tıbbi teknolojiye, gerçek ameliyathane ortamları ve ameliyatlara, gerçeklik ve kesinlik duygusu verecek görüntülerden çok, otel odasını andıran mekânlarda "yakışıklı" ve "güzel" hekimlerin ilişkilerini izliyoruz.

Bu dizilerde tıbbi açıdan kesinlik ve otantiklik duygusunun, gerek oyunculuklar gerekse de hastane ortamları, hastalara konulan teşhisler ve uygulanan tedavilerle ne ölçüde verilebileceği, bu dizilerde temsil edilen hekim imajlarının izleyiciyi ne ölçüde etkileyeceği açısından da önemli.

Bir BBC dizisi olan Call the Midwife'da Dr. Patrik Turner'ı oynayan aktör Stephan McGann'ın performansı ve rolüne yaklaşımı bu açıdan son derece öğreticidir. Aktör McGann, dizide Dr. Turner'ı oynarken aklına gelen soruların cevabını ve rolünün de hakkını verebilmek için Imperial College London'da bilim iletişim alanında yüksek lisans yapmaya başlıyor. Doktor dizilerinde kesinlik ve otantiklik duygusu verebilmek üzerine makaleler yazıyor (**McGann, 2015**).

Televizyon dizilerinde gerçeklik duygusunun ne derece verilebileceği ve bizim hastane/doktor dizilerinde bunun ne ölçüde başarılı olduğunu düşünmek açısından Amerikan ABC televizyonunda yayınlanan "Marcus Welby, M.D." dizisine ismini veren Dr. Welby karakterinin 250 bin kadar izleyiciden ezici çoğunluğu tıbbi tavsiye isteyen izleyici mektubu almış olmasını hatırlayabiliriz (**Gelbner, 1976**). Bu etkide, dizinin 1969-76 yılları arasında gösterilmiş olmasının ve televizyonun o yıllardaki etkisinin önemli katkısı olsa da, Dr. Welby karakterinin izleyiciye geçirdiği gerçeklik duygusunun payı da yadsınamaz.

Türk hastane/doktor televizyon dizilerinin bu tıbbi gerçeklik duygusunu vermekten uzak oluşlarının, orada yeniden üretilen "erkek", "tüccar" ve "idealist" hekim imajlarının, eğer olacaksa, izleyici üzerindeki etkisinin ve bu imajların toplumsal yansımalarının da epeyce sınırlı olacağını söylemek mümkündür.

Kaynaklar

- Atabek, Ü., Atabek, G. Bilge D.** (2013) *Televizyon Sağlık Programlarında İdeolojik Söylemler, İletişim, Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. Özel Sayı 3: 11-29.*
- Cho, H., Wilson, K., Choi, J.** (2011) *Perceived Realism of Television Medical Dramas and Perceptions About Physicians, Journal of Media Psychology, 23(3):141-148.*
- Chory-Assad, R. M., Tamborini, R.** (2001) *Television doctors: An analysis of physicians in fictional and non-fictional television programs, Journal of Broadcasting & Electronic Media, 45 (3): 499-521.*
- Gelbner, G., Gross, M.** (1976) *Living with television: The violence profile, Journal of Communication, 26 (2): 172-194.*
- Gordon, S.** (2005) *Nursing against the odds: How health care cost cutting, media stereotypes, and medical hubris undermine nurses and patient care, Ithaca, NY: ILR Press.*
- Jacobs, J.** (2003) *Body Trauma: The New Hospital Dramas, London: BFI Publishing*
- Khiun, L. K.** (2011) *Post-Confucian East Asian television dramas: Staging medical politics inside the White Tower, International Journal of Cultural Studies, SAGE, 14 (3): 307-321.*
- McGann, S.** (2015) *From how to who: accuracy and authenticity in the portrayal of medic in TV drama, Journal of Royal Society of Medicine, 108 (4): 123-126.*
- O'Callaghan, T.** (2010) *The House effect: Are real patients misled by TV docs?, Time Magazine (April 9). Erişim tarihi 6 Mart 2016 <http://content.time.com/time/health/article/0,8599,1978591,00.html>.*
- Ridgman, J.** (2012) *Duty of Care: Crime Drama And The Medical Encounter, Critical Studies in Television, Manchester University Press, 7 (1): 1-13.*
- Strauman, E. C., Goldier, B.C.** (2011) *The Doctor(s) in House: An Analysis of the Television Doctor-Hero, Journal of Medical Humanities, 32:31-46.*
- Tılıç, L. D.** (2009) *Utaniyorum ama Gazeteciyim, İstanbul: İletişim.*
- Turow, J.** (2012) *Nurses and doctors in primetime series: The Dynamics of depicting professional power, Nurs Outlook, 60 (5): 4-11.*
- Warner, K. J.** (2014) *The Racial Logic of Grey's Anatomy: Shonda Rhimes and Her 'Post-Civil Rights, Post-Feminist' Series, Television & New Media, 16 (7): 631-647.*